

Mgr. J. Bluysen

Den Bosch is me vertrouwd geworden

(Foto: Olaf Smit)

Aangeblazen door de bekende priester/filosoof Antoine Bodar, heeft het Brabants Dagblad rond de jaarwisseling bol gestaan van de discussie over de vraag wat er moet gebeuren met kerken die aan de eredienst zijn onttrokken. Langs de zijlijn heeft emeritus-bisschop mgr. J. Bluysen alle opwindning gelaten aan zich voorbij laten gaan. Dat neemt niet weg dat hij als residerend bisschop in de jaren 1966-1984 eindverantwoordelijke was voor het sluiten van de eerste parochiekerken in 's-Hertogenbosch. Vooral om de Sint-Pieter is veel te doen geweest.

In de rust van zijn ouderwets gezellige kamer in klooster Mariënburg te 's-Hertogenbosch, waar natuurlijk geen betere achtergrond is te bedenken dan een torenhoge boekenkast, zat bisschop Bluysen (78), toen de discussie over buiten gebruik gestelde kerken begon, net een beetje uit te blazen van de herdruk van zijn 'magnum opus' *Gebroken wit*. Vrijmoedige herinneringen aan de tijd dat hij bisschop van 's-Hertogenbosch was, die hij uitbreidde met een beschouwing over de periode nadat hij om gezondheidsredenen zijn ambt voortijdig had moeten neerleggen.

Met ook nog de verschijning van een boekje over de kerkvader Augustinus, bisschop van Hippo, had de auteur in mgr. Bluysen alle reden om te zeggen: 'Voorlopig doe ik niets meer'. Al clauseleert hij onmiddellijk: 'maar of dat definitief is, weet ik nog niet...'. Te meer niet omdat hij een goed gevoel heeft bij zijn schrijversactiviteiten. 'Het is een mooie tijdspassering. Je wordt er zelf wijzer van door de zaken op een rijtje te zetten en je hoopt dat je anderen er iets van mee kunt geven.'

Mgr. Bluysen besloot tot een uitgebreide en met foto-herinneringen verlevendigde heruitgave van *Gebroken wit* omdat gebleken was dat er nog belangstelling bestond voor het boek. Daarbij wist hij zich bovendien een beetje onder druk gezet door zijn vriend en achterbuurman, prof. Gerard Rooijackers. De emeritus-bisschop begreep die aansporing maar al te goed: 'Voor een historicus heeft zo'n uitgave een extra belang omdat het een tijdsbeeld geeft'.

Vertrouwd

Geboren in Nijmegen heeft mgr. Bluysen door zijn ambt, dat eind 1961 begon als hulpbisschop van mgr. W. Bekkers, meer dan de helft van zijn leven in 's-Hertogenbosch gewoond. Werd hij daardoor ook Bosschenaar? Het antwoord laat geen ruimte voor twijfel: 'Helemaal. Den Bosch is me erg vertrouwd geworden. Ik voel me hier goed thuis.' Hoewel de statige façade van het bisschopshuis op de Parade hem meestal aan het oog van de Bossche samenleving onttrok, voelde mgr. Bluysen zich Bosschenaar met de Bosschenaren. 'In de alledaagse gang van zaken doe je zo goed mogelijk mee met een en ander. Je probeert alles wat zich in Den Bosch afspeelt mee te beleven, de gezellige dingen,

de minder prettige dingen.' Door in dit verband carnaval te noemen is mgr. Bluysen een eventuele vraag voor. 'Aan carnaval deed ik niet zoveel, maar ik vond het wel de moeite waard om het te volgen en er op die manier bij betrokken te zijn.' Niet publiekelijk – 'geen verkleedpartijen natuurlijk' – en 'in kleine kring vierde ik het hier wel een beetje, en indertijd ook op de Parade'. Met een lach: 'En nu ben ik te oud om nog actief te zijn...'.

Trots

Residerend in 's-Hertogenbosch had mgr. Bluysen natuurlijk ook de nodige contacten met het gemeentebestuur: 'allerlei overleg over dingen waar je gezamenlijk verantwoordelijk voor droeg. Ook daardoor voelde je je zeer betrokken bij de stad. De contacten met mensen van de gemeente zijn natuurlijk veel minder geworden. Je speelt daar geen rol meer in. Maar dat wil niet zeggen dat je je minder betrokken voelt.' Wel betreurt hij het, dat het lopen hem tegenwoordig zo moeilijk afgaat, dat hij, hoe kort bij ook, 'niet meer eventjes naar de stad kan'. Wie Den Bosch zegt, zegt Sint-Jan. Voor mgr. Bluysen op de eerste plaats bisschopskerk. 'Ik beleef de Sint-Jan puur als kerkgebouw, maar natuurlijk niet als een gemiddelde kerk. Het is een uitzonderlijk gebouw. Als bisschop heb ik de Sint-Jan vooral gezien als kerkgebouw, waarin ik veel heb mogen (mee)beleven en mee mogen doen in allerlei kerkelijke plechtigheden.' Dat belette hem niet ook oog te hebben voor de Sint-Jan als 'een hele mooie kerk. Het is historisch en architectonisch een pracht van een kerk'. Als zodanig 'een heel kostbaar bezit. Daar mag je ook als Bosschenaar trots op zijn.' 'Voor het bisdom is het bovendien de centrale kerk, als zodanig ook in de hele geschiedenis een gebouw dat van bijzondere betekenis is.'

Eerbiedwaardig

In de discussie over de toekomst van kerken die in onbruik zijn geraakt, heeft de huidige bisschop van 's-Hertogenbosch, mgr. A. Hurkmans, de gemeenten gevraagd niet van elke leegstaande kerk een monument te maken. Aan bisschop Bluysen de vraag: Is niet elke kerk per definitie een monument? Antwoord: 'Het ligt er aan wat je onder monument verstaat. Omdat kerken op zich een bijzondere plaats innemen in onze samenleving, een publiek karakter hebben, en eerbiedwaardige aandacht verdienen, heeft elke kerk iets van een monument. Maar om monument te zijn zoals we dat normaliter bedoelen, moet een kerk toch een bepaalde kunstzinnige en historische waarde hebben.' Het bisdom heeft in de discussie de vraag opgewor-

De Leonardus – kerk in 't Zand – in volle glorie. In 1973 gesloopt.
(Stadsarchief, collectie prentbriefkaarten)

Mgr. Bluysen op bezoek bij Paus Johannes Paulus II in mei 1979
(Stadsarchief, reproductie in collectie Farla-Van Mackelenbergh)

Mgr. Bluysen is in 1975 vijftig jaar priester en viert dit temidden van een schare Bosschenaren bij de Sint-Jan. (Foto Stadsarchief)

pen of toekomstige generaties wel zo blij zouden zijn met een enorme schat aan kerkgebouwen of 'de Kerk' juist verwijten met een ondraaglijke financiële last te zijn opgezadeld. Mgr. Bluysen: 'Voor mij is volkomen duidelijk dat het onderhoud van de gebouwen niet te betalen is als ze niet langer als kerk bruikbaar zijn'. Dus dan maar slopen? 'Niet zonder meer. Maar je komt natuurlijk wel voor de vraag te staan: wat doen we met deze gebouwen? Omdat onderhoud niet te betalen is, moeten ze worden afgestoten. Afstoten is een vorm van slopen. Maar als we dat niet willen rijst onmiddellijk de vraag wat voor passender functies er dan beschikbaar zijn.'

Authentiek

Mgr. Bluysen heeft voor hetzelfde probleem gestaan. 'Veertig jaar geleden, in de jaren '60 begon het probleem van sluiting van kerken. Als gevolg van de ontkerkelijking zaten we met teveel kerken. Het werd steeds moeilijker om goede liturgie te vieren met te kleine parochiegemeenschappen.' De bisschop herinnert zich echter nog maar al te goed hoe verhit de gemoeiden waren rond de sloop van de Leonarduskerk in 't Zand (1973) en meer nog die van zo'n typische binnenstadskerk als de Sint-Pieter (1982). 'Vooral de Sint-Pieter was een moeilijke keus. Dat was immers een monument. Een mooie eerbiedwaardige kerk, die in pastoor Lückert bovendien een zeer begenadigd predikant had, die ook gedurfde experimenten als een twee-preekstoelendebat introduceerde. Hoewel de kerk dan vol zat hebben we toch tot sloop moeten besluiten. Niettegenstaande het authentieke argument dat de Sint-Pieter een kerk was, midden in de stad, die een geheel eigen functie vervulde. Je moet echter het algemene beeld in een stad in ogenschouw nemen. Als er dan kerken weg moeten, moet je je afvragen welke er het meest voor in aanmerking komen. Maar eerlijk gezegd weet ik niet meer waarom we toen voor de Sint-Pieter hebben gekozen.'

'In zo'n proces spelen ook financiële argumenten mee. Dat moet je allemaal tegen elkaar afwegen. Maar het is niet zo dat het hoogste bod de doorslag geeft. Geld is wel belangrijk, maar bij het afstoten van gebouwen kun je niet zeggen: de meest biedende krijgt het.'

Over het huidige beleid wil en kan mgr. Bluysen zich niet uitlaten. 'Ik ken het beleidsprogramma niet.'

Devotieruimte

Antoine Bodar noemt de keuze voor slopen 'star' en 'benepen'. Hij stelt zich op het standpunt dat 'de Kerk' ook verantwoordelijkheid moet kennen als 'draagster van cultuur'. En niet alleen de Kerk. Ook de overheid zou, zoals bijvoorbeeld in Frankrijk en Italië, door financieel bij te springen moeten helpen kerken in stand te houden, ook – zegt de econoom van het bisdom, drs. P. Broeders – 'terwijl er nauwelijks méér lijkt te gebeuren dan het branden van kaarsen. Iedereen kan dan blijven genieten van het getuigenis dat de kerk blijft uitstralen.'

Mgr. Bluysen: 'Ook Gerard Roijakkers heeft in die geest geschreven. In *de Roerom*. Hij pleit voor het behoud van kerken als blijvende getuigenissen van een bepaalde cultuur en een bepaald geloof.' Hoewel de bisschop zich onmiddellijk realiseert dat dit 'nogal wat consequenties' heeft – 'ondanks eventuele subsidie kost het de kerkgemeenschap dan evengoed nogal wat geld' – spreekt de gedachte hem zeer aan. 'Je kunt een kerk ook openhouden als devotieruimte, waar je wat kunt bidden, een kaarsje opsteken. Afgezet tegen de behoefte zou het fijn zijn als er in een stad zulke plaatsen zijn. Waar je zo even kunt binnenlopen om tot rust te komen, of te bidden.'

Model

Daarmee is het probleem van de herbestemming van alle lege kerkgebouwen evenwel niet opgelost. Naast de Bernadettekerk in Helmond – nu supermarkt – staat de vroegere Redemptoristenkerk in de Sint Josephstraat in 's-Hertogenbosch wel zo ongeveer model voor dit punt van discussie. Onder de naam *Orangerie* meestal geduid als 'pretcentrum' – 'waar men zich afficheert met: dansen op het altaar' (Broeders) – is de vroegere paterskerk veel oudere Bosschenaren een doorn in het oog. 'Natuurlijk sta ook ik niet te juichen van een dergelijke 'profanatie', maar ik erger me er niet aan. Hoe profaan het gebruik ook is, het is natuurlijk wel iets dat bij het leven hoort. Het is denk ik wel een balanceren op het randje.'

Behoedzaam formulerend gaat mgr. Bluysen geen enkele discussie uit de weg. Maar (opnieuw) geconfronteerd met de discussie, laat ook deze verzuchting zich begrijpen: 'Ik ben blij dat ik er niets meer mee te maken heb'.